

Filozofická fakulta Univerzity Palackého

v Olomouci

Katedra Historie

Bakalářská diplomová práce

Karel IV. a Francesco Petrarca ve světle

korespondence

Vedoucí bakalářské diplomové práce: PhDr. Jiří Šmeral

Zpracovala: Kamila Junová

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „Karel IV. a Francesco Petrarca ve světle korespondence“ zpracovala samostatně a za pomoci uvedené literatury a pramenů.

V Olomouci dne 31. května

Kamila Junová

Děkuji panu PhDr. Jiřímu Šmeralovi za spolupráci a odborné vedení při psaní mé bakalářské diplomové práce.

Obsah

Obsah.....	4
Úvod.....	5
I. Petrarca a Itálie.....	7
I.1. Francesco Petrarca – básník a vlastenec.....	7
I.2. Itálie na prahu 14. století.....	9
I.3. Dopis první a druhý (Padova 1351, Avignon 1352).....	11
II. Střet dvou světů a osobností.....	15
II.1. Karel IV. píše Petrarcovi (Praha 1351).....	15
II.2. Petrarcova obsáhlá a plamenná odpověď.....	17
II.3. Situace v mimoitalských oblastech říše.....	19
<i>II.3.a Karlova finanční situace.....</i>	<i>20</i>
<i>II.3.b Šlechtický odboj.....</i>	<i>20</i>
III. Karel IV. na cestě do Říma a zpět.....	21
III.1. Petrarcova zdravice.....	22
III.2. Rozpravy v Mantově.....	22
III.3. Petrarcovo zklamání.....	23
IV. Císařem Svaté Říše římské.....	25
V. Katastrofa a katarze.....	27
V.1. Vyvrcholení dramatu.....	27
V.2. Poslední výzvy a poslední setkání.....	31
Závěr.....	33
Anotace.....	35
Abstract.....	35
Seznam literatury.....	36
Přílohy.....	38

Úvod

Arturo Cronia ve své knize „Čechy v dějinách italské kultury“ v kapitole věnované době lucemburské předkládá tvrzení, že „Čechy se stávají po Itálii prvním humanistickým střediskem v Evropě.“¹ Toto tvrzení se snaží podepřít důkazy o zvýšeném obchodním styku mezi českým královstvím a Itálií, cestami italských umělců do Čech za prací na zakázku a taktéž písemným stykem české inteligence s tou italskou. Do této „kategorie“ spadá i korespondence Karla IV. s Franceskem Petrarkou, těžiště této práce.

Názory na počátky šíření humanistických idejí v českém království se různí. Renesance jakožto nový umělecký sloh a styl života a humanismus jakožto myšlenkový výraz doby našly svůj ohlas i v českém království. Považovat ho však za první neitalské humanistické centrum je sporné. Obchodní a kulturní výměna mezi Itálií a Čechami je jistě příčinou či předpokladem pro tok nových myšlenek a podnětů, ale je to teprve předzvěst nové doby. Nová filozofie musí být nejprve zpracována a lidé musí být připraveni ji přijmout. Jedná se velmi dlouhý proces za účasti mnoha. Karel IV. byl, dá-li se to tak říci, jedním z mnoha. Tato práce si proto neklade za cíl přispět do diskuze o šíření a podobách raného humanismu v oblasti střední Evropy, ale chce se podívat na kontakt Karla IV. a Franceska Petrarky z hlediska osobně-politického, na základě historických událostí a okolností, a z hlediska lidského faktoru, do té míry, kterou nám umožní interpretace korespondence.

Docházím k názoru, že je třeba na tento kontakt nahlížet z nové perspektivy – perspektivy dvou stran, dvou osobností, hodnotit ho jako střet dvou velkých duchů jedné doby, ale dvou velmi odlišných světů. Chci analyticky posoudit myšlenky, témata a později i argumenty Petrarkova renesančního a humanistického světa ve střetu se světem krále a císaře Karla IV., jako realisticky uvažujícího panovníka vrcholného zaalpského středověku a jak se tyto rozcházejí či shodují v hlavním tématu dopisů a to Petrarkovy výzvy k obnovení zašlé slávy a velikosti Říše římské na italském území.

---

¹ Cronia, Art.: Čechy v dějinách italské kultury. Praha 1936, s. 36.

Cílem této práce je také zhodnotit důvody a podněty k písemnému styku dvou velikánů a vyvodit z nich osobní pohnutky obou pisatelů, které vedly k udržení poměrně dlouhotrvající výměny názorů a nakonec i k vývoji osobní náklonnosti a dá-li se říci dokonce přátelství.

K nutnosti odprostit se při analýze těchto dopisů od potřeby spojovat Karla IV., Francesca Petrarcku a český protohumanismus mě dovedlo Croniovo tvrzení a jeho odůvodnění. Humanismus můžeme definovat jako myšlenkový proud založený na novém způsobu uvažování a nazírání na svět. Hlavně však jako nové vymezení role člověka na tomto světě. Aspekty jako vzrůstající objem obchodu a s ním související růst počtu cestujících osob ať už s přímou nebo vzdálenou vazbou na obchod, či cesty umělců, vzdělanců a studentů do zahraničí bezesporu přispěly i v Čechách k vstřebávání humanistických myšlenek a ideálů, ale nejsou důkazem, že se České království stalo po Itálii jednou z prvních bašt humanismu v Evropě.

Při analýze vycházím z edice dopisů vydané Paulem Piurem v Berlíně v roce 1933 pod názvem „Petrarcas Briefwechsel mit deutschen Zeitgenossen“, jako sedmý svazek edice Konrada Burdacha „Vom Mittelalter zur Reformation“. Dále z českého překladu Antonína Rausche ve výboru z Petrarkovy korespondence „Francesco Petrarca Listy velkým i malým tohoto světa“¹ a z překladu Františka Heřmanského v jeho díle „Čtení o Karlu IV. a jeho době“.² Jako pomocný překlad Petrarkových prvních dvou dopisů (Padova 1351, Avignon 1352) a Karlova dopisu (Praha 1351) používám práci studentů Katedry klasické filologie Univerzity Palackého v Olomouci pod vedením Dr. Lubora Kysučana.³

---

¹ Petrarca, Fr.: Listy velkým i malým tohoto světa. Výbor z korespondence. Praha 1974.

² Heřmanský, Fr.: Čtení o Karlu IV. a jeho době. Praha 1958.

³ Viz Přílohy str. 38.

I. Petrarca a Itálie

I.1. Francesco Petrarca – básník a vlastenec

Slovo celebrita ztrácí v dnešní době nesprávným používáním a přílišným nadužíváním svůj původní význam a ne každý je dnes ve společnosti či v médiích nazýván celebritou právem. Ale pokud se podíváme na pravý význam slova a to - že celebrita je osoba věhlasná a ve společnosti nebo ve svém oboru vážená,¹ můžeme s jistotou říct, že Francesco Petrarca byl opravdovou celebritou své doby. Zásluhou své nesporné inteligence, bystrosti, důvtipu, pile a v neposlední řadě zajisté díky básnickému a spisovatelskému talentu se dostal do povědomí mnohých. Jeho další významnou předností bylo, že byl člověkem velmi scestovalým. Osud ho provedl půlkou Evropy. Ačkoliv se Petrarca narodil v italském Arezzu, přesídlil jeho otec notář roku 1313 do Avignonu, protože rodina sympatizující s papežskou stranou v mocenských třenicích v Itálii následovala papežský dvůr do Francie. Na otcovo přání začal Petrarca studovat práva v Bologni, kde se seznámil s členy bohatého a vlivného rodu Colonnů z Říma. Tato známost přinesla Petrarkovi později kromě jiného kanonikát v Parmě. Petrarca pobýval nějaký čas také v Miláně na dvoře Giovanna Viscontiho a také v Padově.² Při svých cestách po německém území Říše navštívil kromě jiného Cáchy, Kolín nad Rýnem a Basilej.³ Jako vyslanec Viscontiů navštívil v roce 1356 Prahu. Četné cesty umožnily Petrarkovi získat mnoho zkušeností, poznat různá prostředí a utvořit si tak nejen politický ale i celkový životní nadhled, který byl ve středověku velmi významnou devizou.

Měl mnohé konexe na nejvlivnější a nejvýznamnější současníky. Tyto kontakty pěstoval, nebo by se dalo říci přímo hýčkal, v rozsáhlé korespondenci, která se dochovala v jeho pozůstalosti a je jedním z nejvýznamnějších pramenů k ilustraci a pochopení jaký byl tento člověk, kterého známe z učebnic jako básníka a obdivovatele Laury. Tyto dopisy jsou nedocenitelným zdrojem autorových výpovědí o něm samém, o jeho uvažování, nazírání na soudobý svět a jeho události. Představují nám Petrarku jako vlastence a politicky činnou osobu. Petrarca si byl vědom svého postavení a popularity a jeho dopisy byly již ve

¹ Klimeš, L.: Slovník cizích slov. Praha 1983, s. 75.

² Petrarca, Fr.: Listy velkým i malým tohoto světa. Výbor z korespondence. Praha 1974, s. 279.

³ Piur, P.: Petrarca Briefwechsel mit dt. Zeitgenossen. Berlin 1933, s. 26.

chvíli svého vzniku, kdy pisatel uchopil do ruky brk a pergamen, určeny široké veřejnosti, stejně jako dílo literární.

Učenost, znalost antických klasiků, básnický talent a bez pochyb i kouzlo osobnosti a vysoké sebevědomí vynesly Petrarku na výslunní přízně mnoha významných mužů jeho doby. Petrarca si však jistě uvědomoval, že sláva je pomíjivá a nejvíce právě v temperamentní Itálii, kde je veřejné mínění vrtkavé ještě o něco více než kde jinde. Věděl, že slávu je třeba si udržet důslednou prací, vytrvalostí a pěstováním toho, čemu my v dnešní době říkáme image. Jen dokonalá a pěstěná image je zárukou nebo alespoň dobrým předpokladem, že člověk, i když je na vrcholu své slávy celebritou, neupadne v zapomnění s příchodem nových událostí, osobností a podnětů. Jedním ze základních stavebních kamenů Petrarkova projektu nehynoucí slávy je právě jeho korespondence.

Dopis svou podstatou i svými vlastnostmi byl pro Petrarku dokonalým nástrojem jeho potřeb. Dopis je důstojný způsob kontaktu s kýmkoliv, ať s výše či níže společensky postaveným. Dopis, ač považován za typ literárního díla, není formálně spoután tolika pravidly svazujícími jiné literární žánry, jako například román, povídku nebo báseň. Je dokonalým vyvážením prvků kontaktu a komunikace s jedním či více adresáty a zároveň prostorem pro vyjádření vlastních myšlenek, názorů a postojů. A když vezmeme v úvahu ono notoricky známé a hlavně z vlastních zkušeností prokázané „papír unese vše,“ je zřejmé, že Petrarca zvolil více než vhodné bitevní pole.

Musíme brát v potaz také soudobé reálie. V dnešním mediálně propojeném světě ztratil dopis či zpráva svůj původní charakter. Dnes se jejich role zúžila na prostý přenos informací v co možná nejjednodušší a nejúspornější formě. Díky moderním technologiím už pro nás není tento přenos časově ani finančně náročným počinem. Můžeme si v krátkosti ověřit, že naše zpráva příjemce zastihla a na odpověď čekáme v mnoha případech pouhých pár minut. Zajisté by bylo naprosto bezpředmětné a hlavně zbytečné srovnávat komunikaci dneška a 14. století, za zmínku ale stojí jeden fakt, který nám může osvětlit Petrarcovy korespondenční vztahy.

Udržovat s někým osobní kontakt, pravidelně se vídat s širokým okruhem lidí, bylo před vědecko-technickou revolucí a rozmachem dopravních prostředků záležitostí velice složitou. Cesta do vzdálenějších koutů světa trvala dlouho, byla finančně i fyzicky náročná a její zdar byl nejistý. Nebezpečích na cestách si byl vědom i Petrarca a cestoval tak v doprovodu ozbrojeného muže.¹ Neznamená to jistě, že nikdo nikam necestoval a seděl doma, ale že každá delší cesta byla pečlivě plánována a byla zvolena tak, aby se cestou stihlo vyřídit pokud možno co nejvíce návštěv, pochůzek a povinností, a aby poté nebylo nutné zase po nějakou dobu nikam vyjíždět. Korespondence tak nahrazovala část těchto osobních styků a byla proto bohatší než dnes. Pisatel se snažil nejen o již zmíněný přenos informací, ale i o bohatost myšlenkovou a citovou, které utužovaly vztah mezi adresáty. Stejně si počíná i Petrarca. Jeho dopisy se v podstatě dají označit za stylizovaný deník, skrze který autor prezentuje svoji osobu, rozkrývá své myšlenky, ideály a touhy a sděluje tak světu, kdo vlastně Francesco Petrarca je.

I.2. Itálie na prahu 14. století

Na počátku 14. století byl Apeninský poloostrov formálně rozdělen na tři státně-správní území: území ovládaná Říší na severu, Neapolské království na jihu a papežský stát ve středu poloostrova.¹ Faktická moc však byla rozdrobena do desítek komun a signorií. Tento systém participace na moci je pro uspořádání na Apeninském poloostrově charakteristický prakticky od počátku 11. století, kdy města zaznamenávají obrovský rozkvět, až do doby definitivního sjednocení Itálie v roce 1870.

Počátek 14. století je však také dobou nastávající a dlouhotrvající krize. Hospodářský růst se zbrzdí, počet obyvatel roste a půda - obdělávaná neefektivním způsobem hraničícím s drancováním - nestačí všechny nasytit. Vlny hladomoru jsou v prvních desetiletích 14. stol. jen předzvěstí rány daleko ničivější. Do Itálie se z obchodních lodí dostal mor, neboli černá smrt, která se prohnala celou Evropou a zdecimovala podle odhadů třetinu obyvatel.²

¹ Piur, P.: Petrarca Briefwechsel mit dt. Zeitgenossen. Berlin 1933, s. 26, 29.

¹ Procacci, G.: Dějiny Itálie. Praha 1997, s. 29.

² Procacci, G.: Dějiny Itálie. Praha 1997, s. 55-58.

Krise v Itálii se neomezuje jen na materiální hodnoty, ale zasahuje i jistoty duchovní. Francie dosahuje svého a papež se v roce 1309 stěhuje do Avignonu, kde papežská kurie pobude až do roku 1378. Petrarca přichází na svět v roce 1304 a je mu tedy souzeno být svědkem upadající slávy italských měst a Itálie vůbec.

Dějiny již kolikrát dokázaly, že každá hospodářská krize jde ruku v ruce s krizí hodnot a to zejména sociálních. Sociální krize se vyznačuje kromě jiného prudkým nárůstem vypjatého nacionálního citění. Ani krize 14. století v Itálii není výjimkou. Zde však má tento zvýšený nacionalismus velmi zvláštní charakter. Jelikož jednotná Itálie byla v tomto období představou beznadějně iluzorní, prosazovalo se spíše vědomí náležitosti k tomu či onomu městu, tedy komuně nebo signorii. Člověk se tedy na první místě cítil být více Benátčanem, Florentanem nebo Janovanem a až potom Italem.

Ne tak Petrarca. Jako každý, kdo se zabýval antikou a jejím literární a myšlenkovým odkazem, byl prodchnut opojnou představou sjednocené a mocné Itálie, která určuje běh světa, je obchodním a kulturním centrem, personifikuje universalistické snahy církve a světských panovníků, je znovu oním slavným Imperiem Romanem. Tato oslava a snaha o rozšíření myšlenky znovuoživení a znovusjednocení Itálie a s tím související nacionální citění je jedním z markantních rysů Petrarkovy korespondence s Karlem IV., kterého si vyhlédl pro tento složitý ale zároveň bohulibý úkol. Současně však byla tato láska k Itálii a starost o její blaho jedním z kamenů mozaiky Petrarkovy image. Není nic krásnějšího a šlechetnějšího než oddanost své vlasti. Tato oddanost přecházející spíše v nekritický patriotismus dochází svého výrazu v mnoha pasážích dopisů adresovaných Karlovi IV.

Proč Petrarca věřil, že Karel IV. je ten, kdo bude schopen naplnit ambice, které se mu básník pokoušel vložit na bedra? Jednalo se o osobní náklonnost, sympatie, chiliastické vize¹ či měl navrch chladnokrevný politický kalkul a osobní prospěch? Roli zde sehrála především Petrarkova politická pružnost a schopnost odhadnout situaci. Českého a římského krále si jistě nevybral

---

¹ Tyto vize hlásaly pád církve a nastolení nové, „andělské.“ Při tomto znovuzrození a očištění měl „andělskému“ papeži pomáhat vyvolený římský císař. Tohoto vyvoleného císaře spatřoval v Karlu IV. například Cola di Rienzo. (Kavka, Fr.: Karel IV. Historie života velkého vladaře. Praha 1998, s. 156-157.)

primárně z osobních pohnutek, není tajemstvím, že ve třicátých letech Petrarca silně kritizoval počínání Lucemburků na území Itálie a viděl v nájezdech Jana Lucemburského jen snahy o vlastní obohacení.¹

Výše zmíněné chiliastické vize, o které se opíral Cola di Rienzo, když v Praze vyzýval Karla k tažení do Itálie, zde také nehrají roli. I když byl Petrarca nadšeným příznivcem Coly di Rienza a v několika dopisech ho ujišťuje o svém souhlasu a nadějích spjatých s Colovým počínáním v Římě,² v dopisech Karlovi se nikdy nezmiňuje o konkrétním božském předurčení nebo vyvolení k úkolu sjednocení Itálie a nastolení klidu a míru. Jedná se tedy ryze o Petrarkův cit pro situaci, cílevědomost a ctižádost, když se obrací na Karla IV. s naléhavou prosbou o zásah do věcí italských.

I.3. Dopis první a druhý (Padova 1351, Avignon 1352)

V době kdy Petrarca píše své první dva listy, je již Karel IV. v Evropě etablovaným panovníkem s poměrně silnou panovnickou základnou, jakou mu skýtají české království a vedlejší země Koruny české. Je taktéž králem římským,³ což z něj činí nejmocnějšího vladaře ve střední a východní Evropě. I když Karel zdědil po otci Janu Lucemburském své královské zboží v dosti zuboženém stavu, je království díky své územní kompaktnosti a vcelku nenarušené politické jednotě dobrým odrazovým můstkem pro státně-organizační plány nového, ambiciózního panovníka.⁴ Ačkoliv již Karel IV. dosáhl mnohého, Petrarca vidí jeho budoucnost a nehynoucí slávu jinde.

Veškerou vahou a naléhavostí, ale i výmluvností a lichotivostí, nechává zaznít svou vytříbenou humanistickou latinu, oslovuje Karla IV. druhou osobou jednotného čísla – ty a láká ho na Apeninský poloostrov.

První list odesílá Petrarca v únoru roku 1351 z Padovy a Karel IV., vědom si veřejné povahy dopisu, obratem odepisuje. Jeho odpověď však dorazí k Petrarkovi až za

¹ Heřmanský, Fr.: Čtení o Karlu IV. a jeho době. Praha 1958, s. 72.

Spěváček, J.: Karel IV. Život a dílo. Praha 1979, s. 229.

² Petrarca, Fr.: Listy velkým i malým tohoto světa. Výbor z korespondence. Praha 1974.

³ Korunovace v Bonnu roku 1346.

⁴ Heřmanský, Fr.: Čtení o Karlu IV. a jeho době. Praha 1958, s. 72.

téměř tři roky.¹ Neznaje Karlovy reakce uchyluje se Petrarca k sepsání druhé výzvy o rok později v Avignonu. Druhý dopis je co do obsahu i stylu v podstatě „zhuštěnou“ obdobou listu prvního, můžeme je tedy rozebrat jako jeden celek.

Po prvním přečtení se neubráníme dojmu, že pro českého panovníka neexistuje nic jednoduššího, než přijet do Itálie, chopit se za všeobecného souhlasu a podpory všech obyvatel vlády a vychutnávat zaslouženou slávu. Alespoň tak to Petrarca ve svém dopisu líčí. Láká Karla na vidinu nehynoucí slávy a velké moci. Při tom se uchyluje k zveličování, dezinterpretaci a malým „nevinným“ lžím. To všechno však ve jménu italského dobra.

I když doba největší italské slávy již dávno pominula, její minulost stále zůstává pojmem. Asi žádný panovník středověku by nemohl říci, že nikdy nesnil o velikosti římských Augustů a Caesarů. Toho se snaží využít i Petrarca. Tvrdí Karlovi, že ho považuje za Itala a i přesto, že se narodil v českém království a byl vychován ve Francii, jeho pravým domovem, hodným jeho velikosti, je Itálie, hlava celé Říše římské. Připomíná také dobu lucemburské signorie a Karlovu výpomoc otci se správou dobytých území. Karlovy zkušenosti, zásluhy a dočasné úspěchy však silně přeceňuje.²

Jistě byly tyto tři roky pro Karla dobrou zkušeností pro jeho budoucí „povolání“, měl možnost poznat po Francii další typ politiky, hospodářství i charakter země a jejích obyvatel. Dostal se taktéž do několika bitev. V nich mu sice více než válečné umění a talent přineslo úspěchy štěstí, ale svým křtem ohněm válečné vřavy si Karel prošel. Označit však tuto válečnou epizodu, která nepřinesla žádnou významnější a déle trvající přesilu

Lucemburků, jako přeslavná vítězství a nadlidskou statečnost,³ jak to činí Petrarca, nelze. Proto je také velmi přehnané, když Petrarca mluví o Karlově započatém díle v Itálii, které je nutno dokončit. Karel byl tou dobou jen součástí otcovi politiky a ta se za počátek sjednocování rozhodně považovat nedá.

---

¹ Třetí dopis Karlovi IV. Z listopadu roku 1353 (Petrarca, Fr.: Listy velkým i malým tohoto světa. Výbor z korespondence. Praha 1974, s. 189.) Paul Piur vysvětluje toto zpoždění listu Petracovou častou změnou místa pobytu v letech 1351-1353 (Piur, P.: Petrarca Briefwechsel mit dt. Zeitgenossen. Berlin 1933, s. XXXV.)

² Vytvoření lucemburské signorie v severní Itálii bylo jedním z mnoha pokusů Karlova otce Jana, jak získat peníze a nejednalo se o žádný dlouhodobý projekt. Karlovo angažmá by se dalo označit jako z nouze ctnost, protože Jan nebyl s to sám spravovat tyto državy a navíc mohl takto Karla zaměstnat, aby neměl čas případně provádět vlastní politiku.

³ Petrarca, Fr.: Listy velkým i malým tohoto světa. Výbor z korespondence. Praha 1974, s. 178.

Dalším básnickým argumentem je, že nastala všeobecně velmi vhodná doba pro zjednání míru a klidu a nejen italský lid a města, ale i sám papež je tomu příznivě nakloněn. Papež Kliment VI. však ničemu takovému nakloněn nebyl. Dopomohl sice Karlovi k titulu římského krále, to však bylo v době, kdy kurie potřebovala protiváhu a spojence proti rebelantskému Ludvíku Bavorovi.⁴ Teď když se Karel stal pro avignonskou kurii příliš silným a hlavně samostatným panovníkem a tím i potenciálním protivníkem na italské půdě, nejevil papež pražádné nadšení pro jakoukoliv Karlovu politiku v rámci italských území Říše. Ačkoliv kurie sídlila v Avignonu, neztrácela ze zřetele své zájmy. A jejím zájmem byla co možná nejneomezenější vláda v Římě a papežském státě a vliv i mimo hranice tohoto státu.

Symbolem moci a také prvním krokem k provádění italské politiky byla korunovace na římského císaře. Papež proto odkládal uskutečnění Karlovi římské jízdy, jak to jen šlo.¹ Když však zesílila moc milánského arcibiskupa Giovanna Viscontiho a papežští přívrženci se dostali do defenzivy, souhlasil Kliment s Karlovou jízdou, při níž měl zároveň zasáhnout proti milánskému vévodovi. Jak sobecký a vratký tento souhlas byl, se ukázalo vzápětí. Milánský arcibiskup, vědom si svého horšícího se postavení, ukázal ochotu ke smíru. Papež okamžitě souhlasil a zajistil si tímto spojenectvím loajalitu většiny měst a současně nahnul misku mocenských vah na svou stranu, což bylo pro období římské jízdy velmi důležité. Karel musel přehodnotit situaci a korunovační jízdu odložit.

Mohli bychom Petrarkovo přehnaně idealistické tvrzení přičítat neznalosti plánů avignonské kurie, ale je nám známo, že pobýval na dvoře milánského arcibiskupa Giovanni Viscontiho jako jeho důvěrník a posel,² je tudíž velmi nepravděpodobné, že by nebyl podrobně obeznámen s celou situací. Je tedy zřejmé, že při volbě argumentů se Petrarca řídil příslovím – účel světí prostředky a neváhá psát Karlovi IV. nepravdy.

Další pozoruhodný motiv, který se v dopisech objevuje, je Petrarkův „romantický“ pohled na dějiny Itálie. Na scénu přivádí Řím personifikovaný do podoby staré ženštiny, která oslovuje Karla jakožto svého snoubence a prosí ho, aby jí

---

⁴ Spěvák, J.: Karel IV. Život a dílo. Praha 1979, s. 189.

¹ Odmítl dokonce Karlovo poselstvo kvůli údajným formálním nedostatkům v písemnostech, jimiž byli poslové pro svůj úkol vybaveni. (Spěvák, J.: Karel IV. Život a dílo. Praha 1979)

² Petrarca, Fr.: Listy velkým i malým tohoto světa. Výbor z korespondence. Praha 1974, s. 280.

neopovrhoval a v přečetných příkladech vzpomíná slavná jména hrdinných vojevůdců, konzulů, místa bitev a jména dobytých území, jimž Říše vládla. Připomíná také co starořímská kultura dala světu – počátky zákonodárství, vojensství a členění roku. Na proslov staré, ztrhané, ale na duchu nezlomené Romy navazuje další vpravdě fantaskní promluva a to ústy zesnulého Karlova děda Jindřicha VII. Lucemburského. I ten vyzývá svého vnuka k dokončení díla, které nemohl Jindřich pro náhlou smrt dokončit.

Otázkou je, jestli Karel nebyl na zmínky o svém dědovi již trochu citlivý. Nejdříve mu Cola di Rienzo v Praze tvrdí, že je Jindřichovým nemanželským synem¹ a tudíž Karlovým příbuzným a pak Petrarkova stylizovaná promluva ze záhrobí.

Druhý dopis je o poznání kratší, jednodušší a Petrarkovy myšlenky jsou vyjádřeny prostě a bez příkras. Petrarca se již neuchyluje k historickým podoběním a příměrům. Snad je to dáno tím, že již nedoufal v Karlovu odpověď a snažil se jen dostát své povinnosti italského humanisty a vlastence. Nejsilněji zaznívá z tohoto listu motiv času a osudu. Petrarca si je vědom vrtkavosti osudu a toho, že Karel není nejmladší. V roce 1352 je mu 36 let, čímž se Karel řadí mezi vyzrálé muže na vrcholu svých sil. Petrarca ví, že úkol, který chce, aby Karel vykonal, není otázka několika měsíců a proto varuje Karla před postupně a neúprosně se blížícím stářím a nestálostí věcí. Na podzim roku 1353² konečně obdržel Petrarca dlouho očekávanou královu odpověď.

---

¹ Kavka, Fr.: Karel IV. Historie života velkého vladaře. Praha 1998, s. 157

² Piur, P.: Petrarca's Briefwechsel mit dt. Zeitgenossen. Berlin 1933, s. XXXV

II. Střet dvou světů a osobností

II.1. Karel IV. píše Petrarkovi (Praha 1351)

Karel obdržel Petrarkův první dopis v zimě roku 1351. V této době pobýval na panovníkově dvoře host – vězeň, římský tribun Cola di Rienzo, který již Karlovi odhalil myšlenky a přání italských humanistů a vlastenců, takže byl Petrarkův dopis pro Karla spíše lichotivou než překvapivou záležitostí. Král byl touto dobou pravděpodobně ještě upoután na lůžko chorobou, která u něj propukla v říjnu 1350¹ a dopis mu byl jistě vítaným rozptýlením. S odpovědí neotálel také proto, že, jak již bylo řečeno, byl si vědom jeho veřejné povahy. S výrazovou stylizací se obrátil právě na Colu di Rienza,² což kromě jiného dokazuje, že králi záleželo na tom, aby dopis udělal na učence dobrý dojem.³ Petrarca byl tedy Karlovi znám ještě předtím než vešli v kontakt, což svědčí o Karlově všeobecném rozhledu a vzdělání.⁴

Karlův dopis se nese v přátelském a srdečném duchu. Panovník dokonce oslovuje Petrarku „amice“ - příteli. Další obsah však nenechává nikoho na pochybách, že král, ačkoliv jistě polichocen učenovou důvěrou a náklonností, zastává odlišný názor ve věci, kterou mu Petrarca předestírá. Karel IV. zajisté čerpá z osobních zkušeností s italským prostředím, když obviňuje samotné obyvatele Itálie, že přivedli zemi do současného stavu. Jejich špatné vlastnosti a úpadek mravů získaly nakonec navrch nad snahami vládců o jednotu a mír v zemi. Jako důkaz slouží Karlova poznámka o neznalosti nástupnického systému v Itálii, neschopnost udržet vládu v moci domácích dynastií. Ta potom příčinou schopného Karla Velikého přechází roku 800 do rukou dynastie zahraniční, kde zůstává až do pádu Říše.

¹ Kavka, Fr.: Karel IV. Historie života velkého vladaře. Praha 1998, s. 158.

² Piur, P.: Petrarca Briefwechsel mit dt. Zeitgenossen. Berlin 1933, s. XXXIV.

³ Paul Piur uvádí jako důvod, proč Karel požádal Colu o pomoc při stylizaci dopisu, nedostatečnou vyspělost a úroveň znalosti latiny v Karlově dvorské kanceláři. (Piur, P.: Petrarca Briefwechsel mit dt. Zeitgenossen. Berlin 1933, s. XXXIV-XXXV.)

⁴ To, že byl Petrarca i jeho dílo Karlovi IV. známo, dokazuje kromě jiného i zmínka v Petrarkově dopisu svému příteli Angelu di Pietro Stefano dei Tosetti, ve které píše, že ho panovník překvapil znalostí jeho života a děl. (Petrarca, Fr.: Listy velkým i malým tohoto světa. Výbor z korespondence. Praha 1974, s. 213.)

Karel také v reakci na Petrarkův výčet slavných konzulů a hrdinných vojevůdců poukazuje na změnu politických poměrů v Evropě – správně poznamenává, že v dobách Petrarkových idolů neměla Římská říše konkurenta a její zájmy čněly vysoko nad zbytkem „barbarské“ Evropy. Poměry se však změnily a o moc a prostor usiluje více „hráčů.“ Karel IV. vyzývá tedy Petrarku, aby realisticky a bez sentimentu srovnal poměry v dobách minulých a současných.

Karel ujišťuje Petrarku, že osud Itálie mu je znám a není mu lhostejný, ale budoucnost závisí spíše na přízni osudu než na vůli Karlově. Karel předesílá, že nechce jednat zbrkle a nechce se nechat vést touhou po osobním prospěchu. Osud Itálie je již řízen božskou prozřetelností a ne soukromým prospěchem.

Tento argument nápadně připomíná motiv z díla „De civitate Dei“ sv. Augustina, jehož byl Karel IV. velkým ctitelem a jehož odkaz nalezneme téměř v každém Karlově státnickém či literárním počinu.¹ Svatý Augustin považoval vládu za službu Bohu. Vláda jedince nad ostatními je legitimní pouze v případě, že onen vyvolený jedinec nevládne z pouhé osobní touhy po moci, ale vládne jako „zmocněnec“ Boha, svou vládou vykonává jakousi boží službu.² Proto Karel píše, že zvažuje rady nejen lidské, ale i božské a očekává pomoc hodnou císaře. Touto pomocí myslí pravděpodobně pomoc a požehnání papeže, protože jen on může propůjčit Karlovu případnému zásahu v Itálii onu důstojnost boží služby. Karel dodává, že by se nerad octl v situaci, která by nebyla důstojná císaře. Troufalým postupem na vlastní pěst bez požehnání papeže by jistě upadl v nemilost u kurie a tato situace by se zajisté dala klasifikovat jako nedůstojná císaře. Karel měl jistě v živé paměti osud a „nedůstojnou“ situaci Ludvíka Bavorského, který pozbyl svou nezkrotnou náturou důvěru papežského dvora. Jelikož tento běh událostí dopomohl Karlovi v „kariéerním“ postupu, o to víc se bude Karel IV. snažit vyvarovat Bavorových chyb a jednat v souladu s kurií.

---

¹ Kalista, Zd.: Karel IV. a Itálie. Praha 2004, s. 150.

Kavka, Fr.: Karel IV. Historie života velkého vladaře. Praha 1998

² Kalista, Zd.: Karel IV. a Itálie. Praha 2004, s. 150-151.

II.2. Petrarkova obsáhlá a plamenná odpověď

Petrarca reaguje bezprostředně na Karlovu odpověď velmi nabitým listem, co do rozsahu i obsahu. Dopis odesílá v politicky velice zajímavé situaci, jelikož se touto dobou již nalézá v Miláně ve službách Karlových protivníků rodu Viscontiů.¹ Ale ani případná kompromitace před svým „zaměstnavatelem“ a ztráta důvěry a postavení, nezabránila Petrarkovi k opětovné výzvě Karla IV. k zásahu a převzetí moci v Itálii.

Hned v prvních odstavcích dopisu se Petrarca jakoby distancuje od Karlových názorů a argumentů – píše, že on svoji povinnost splnit, tím že Karla k tažení vyzval a víc v jeho silách není, jeho svědomí však může být (na rozdíl od Karlova) čisté. Bohatou odměnou mu budiž Karlova náklonnost a čest, že směl být věrným rádcem velkého panovníka. Že se však Petrarca s tímto stavem nespokojil dokazuje pokračování listu, ve kterém vyvrací Karlovy argumenty a polemizuje s jeho myšlenkami.

Nejobširněji a nejhlouběji se Petrarca zabývá tématem změny politických poměrů a situace v Itálii od dob největší římské slávy k dnešku. Karel logicky uvádí tento důvod jako nejzávažnější pro jeho politické rozhodování, ale Petrarca jako kdyby nemohl nebo spíše nechtěl tento problém vidět. Jak již bylo výše řečeno, Karel IV. nazírá na Itálii v celoevropském měřítku a ví, že tato oblast se stala těžištěm zájmu mnoha rozličných soupeřů včetně papeže, francouzských králů a samotných italských měst. Petrarca vyčítá Karlovi jeho tvrzení, že Itálie dříve neměla tolik sporů a opět uvádí řadu antických příkladů. Když však srovnáme rozkoly dneška a historie, poznáme v čem tkví onen rozdíl, který má Karel IV. nejspíše na mysli.

Jistě že měla Itálie za dob Augustů a Caesarů spory s mnoha nepřáteli a vedla bezpočet válek, ale jednala jako kompaktní celek vedený vlastní vůlí. Vystupovala v těchto sporech jako aktivní činitel, jako rovnocenný soupeř. Císařové a vojevůdci se neohlíželi na zájmy jiných a jednali jen ve prospěch své říše. Dnes se však Itálie nachází v odlišné situaci, ačkoliv stále dává celé říši jméno, jedná se jen o součást velkého komplexu, jehož politické centrum již

---

¹ Piur, P.: Petrarca's Briefwechsel mit dt. Zeitgenossen. Berlin 1933, s. XXXV.

dávno opustilo zdi Věčného města. Běh událostí se tedy nutně podřizuje zájmům celku a vládce musí určit priority.

Petrarca se snaží vyvrátit všechny Karlovy argumenty a proto také reaguje na panovníkův vnitřní duchovní konflikt s uchvácením moci v nových oblastech. Dobře rozpoznává, kam Karel ve svých myšlenkových pochodech míří a kdo je usměrňuje. Vysvětluje tedy Karlovi, že je zcela v souladu s boží milostí, aby vykonal úkol, který se podle Petrarky přijetím titulu římského krále zavázal splnit a k němuž byl touto volbou předurčen Bohem.

Petrarca, snad povzbuzen Karlovou náklonností a upřímností, nezastírá na mnoha místech listu své rozčarování a zklamání Karlovým přístupem k věci. Několikrát ho označuje za váhavého panovníka, což jistě není dobrá vladařská vizitka a váhavost se u nejpřednějších mužů státu vždy považuje za slabost nejnebezpečnější. Ačkoliv přímo nejmenuje, popis nás nenechává na pochybách, že Petrarca dává Karlovi IV. za příklad i Colu di Rienza, jenž ačkoliv neuzrozeného původu, dokázal alespoň na čas sjednotit římský lid a uvést události do pohybu díky tomu, že měl odvahu a neváhal jít za svým cílem. Posuzujeme-li však Colovo počínání pod zorným úhlem současných vědomostí, víme, že nebylo z nejšťastnějších a v toku dějin bylo jen epizodou života jednoho fanatického Itala. Mimo to měl Karel IV. již tu čest poznat Colu i jeho myšlenky a proto se ho jistě toto srovnání nemohlo nijak dotknout.

Zajímavou zbraní v Petrarkových rukou, obrazně řečeno, je způsob jakým Karla IV. ve svém třetím dopise oslovuje. A to titulem „Cesar“. Jelikož byl Karel IV. korunován na císaře až 5. dubna roku 1355,¹ oslovení cesar mu tedy v době, kdy Petrarca sepisoval svoji odpověď, nepříslušelo. Petrarca tím tak může sledovat dvojí záměr.

Především se může jednat o snahu vzbudit v Karlovi vědomí náležitosti ke starobylým předkům italských císařských rodů. Karlovi velice záleželo na jeho předcích a velice lpěl na lucemburské linii vedoucí podle rodové tradice až ke Karlu Velikému.² Petrarca tedy šikovně podsouvá Karlovi historickou zodpovědnost, kterou má vůči svým předkům.

---

¹ Kavka, Fr.: Karel IV. Historie života velkého vladaře. Praha 1998, s. 187.

² Kalista, Zd.: Karel IV. Jeho duchovní tvář. Praha 2007, s. 21.

V druhém případě se dá toto oslovení považovat za pichlavou narážku na současný stav věcí a tedy na skutečnost, že Karel císařem i přes veškeré úsilí ještě není. Mohla by to tedy být malá výtka Karlově váhavosti a nedostatečné pružnosti a odhodlanosti.

To, že Petrarca dokáže využít každé situace k podpoře své argumentace, nám dokazuje zmínka o absenci Karlova dědice. Píše, že Karel nemá komu předat svůj odkaz a proto by se měl s co možná největší péčí starat o to jediné, co mu opravdu náleží, a to je jeho duše a pověst, protože to je jediné, co po Karlovi (zatím) zbude a na sklonku života bude pozdě cokoliv dohánět či měnit.

Možná proto, že si Petrarca na mnoha místech v dopise nebere servítky a píše Karlovi IV. co má opravdu na srdci, cenil si panovník velkého básníka o to více než pochlebovačných rádců. Vzdělaný a upřímný člověk si našel cestu k srdci bystrého a vnímavého panovníka, s kterým se setkal o dva roky později v Mantově.

II.3. Situace v mimoitalských oblastech Říše

I kdyby se Karlovi podařilo překonat nechuť papeže ke spolupráci¹ a odhodlal se řešit neutěšenou situaci v Itálii, byla zde řada „mimoitalských“ problémů, které ho zaměstnávaly. Karel IV. dobře věděl, že mocenské těžiště Říše římské se již dávno přesunulo do německých oblastí a za Karlovy doby především do českého království a zemí Koruny české a bylo tedy zřejmé, které panovnické povinnosti dostanou přednost.

II.3.a Karlova finanční situace

Každá vojenská operace, kterou by italské tažení bez pochyby bylo, vyžaduje velké finanční krytí a znamená zadlužení královské pokladnice. Značnou část Karlových příjmů odčerpávalo „odškodnění“ těm, kteří Karla zvolili v roce 1348 za římského krále. Další nezanedbatelnou položkou byly Karlovy výdaje na vykoupení zastaveného královského zboží a rozšiřování územních držav

---

¹ Viz str. 10.

českého krále.¹ S finančním příspěvkem od papeže nebo přímo od italských šlechticů Karel IV. stoprocentně počítat nemohl a zatížit svou zemi a poddané další mimořádnou berní bylo pro panovníka vždy riskantní a mohlo ohrozit jeho vladařské postavení. Karel IV. si byl bez pochyby vědom, že vynaložit peníze na tak nejistý podnik jako bylo tažení do Itálie, by bylo bláhové a nezodpovědné a Karel byl takového jednání dalek, jeho otec mu byl jistě odstrašujícím příkladem nesoudného dobrodruha.

II.3.b Šlechtický odboj

Další problematickou otázkou byla reakce domácí šlechty na případný italský podnik. Jako příklad mohl Karlovi sloužit opět jeho otec a to, co způsobil jeho častý až nepřetržitý pobyt mimo království. Šlechta za Janova panování převzala nejen naprostou většinu královského majetku, ale i podstatnou část faktické vlády v zemi. Tento vzestup české šlechty byl příčinou pozdějšího střetu s Karlem IV. Nejprve se jednalo o vlnu nevole při Karlově restituci královského zboží, odmítnutí Karlem sepsaného zákoníku *Maiestas Carolina* a nakonec o dvojí přímý odboj pánů z rodu Rožmberků, který byl namířen výslovně proti Karlovi, protože Rožmberkové se dovolávali pomoci u německých knížat a měst.² Potyčka je dnes popisována jako reakce šlechty na Karlovu snahu upevnit svou moc a kodifikovat práva a povinnosti šlechty,³ ale byla zajiště také varováním před cílevědomostí a sebevědomím českých pánů. Opouštět tedy zemi na delší dobu a vrhat se do nejistoty by podstoupil jistě jen lehkomyšlný panovník.

Karlovým prvořadým cílem bylo počátkem padesátých let podniknout římskou jízdu a dosáhnout na tehdy nejvyšší stupeň světské panovnické moci, nechat se korunovat římským císařem. Příhodná doba mohla nastala po smrti papeže Klimenta VI.

---

¹ Dolní Lužici a Braniborsko Karel IV. jednoduše přikoupil (Heřmanský, Fr.: Čtení o Karlu IV. a jeho době. Praha 1958, s. 26.)

² Heřmanský, Fr.: Čtení o Karlu IV. a jeho době. Praha 1958, s. 35.

³ Spěváček, J.: Karel IV. Život a dílo. Praha 1979, s. 284.

Kavka, Fr.: Karel IV. Historie života velkého vladaře. Praha 1998, s. 209.

III. Karel IV. na cestě do Říma a zpět

III.1. Petrarkova zdravice

Dne 6. prosince 1352 zemřel papež Kliment VI.¹ Zdálo se, že pro Karlovu římskou jízdu se události začínají vyvíjet poněkud příznivěji, ale ani Klimentův nástupce Inocenc VI. nejevil přílišný zájem o spolupráci s Karlem ve věci Itálie. Všechna Karlova poselstva i dopisy byly přijaty, ale nevyslyšeny. Inocenc VI. se rozhodl jednat na vlastní pěst a vyslal do Itálie jednoho ze svých mužů - kardinála Albornoze - s pravomocemi legáta a s vlastním vojskem.² Karel byl tedy nucen dále vyčkávat, vysílat nová poselstva a doufat v příznivější konstelaci událostí a papežských nálad.

Jelikož čas ukázal, že čekání nebude tím pravým receptem na úspěch, rozhodl se Karel IV. k poměrně překvapivému odjezdu směr Řím v září roku 1354.³ Jakmile tato zpráva o nastoupení jízdy dorazila k Petrarkovi, reagoval na ni básník krátkým, ale o to více nadšeným, uvítacím dopisem.

V krátkém a jásavém pozdravení, které Petrarca odesílá v půlce října,⁴ na sebe pisatel prozrazuje jednu zajímavou věc. Ve všech třech předchozích dopisech používá Petrarca k označení území pod Karlovou nadvládou slovo „Germania.“ Antonín Rausch překládá toto slovo do češtiny jako Germánie⁵ a František Heřmanský jako Německo.⁶ Rauschův překlad se nám zdá trefnější, jelikož označení Německo není pro dobu 14. století dosti výstižné ani přesné a navíc slovo Germánie v sobě zahrnuje onen pejorativní a ironický nádech, který Petrarca použitím tohoto výrazu sledoval. Toto pohrdání mimoitalskými oblastmi Říše je jedním z rysů Petrarcova vypjatého patriotismu.

Zde však jde Petrarca ještě dál. Jako výraz svého nadšení provolává ke Karlovi, že už ho považuje za krále světa – „rex mundi“ a ne jen za krále Čech – „rex Boemie.“ Tím, že Petrarca označil Karla IV. za krále Čech mu nejen jednu

¹ Kavka, Fr.: Karel IV. Historie života velkého vladaře. Praha 1998, s. 173.

² Spěváček, J.: Karel IV. Život a dílo. Praha 1979, s. 236.

³ Kavka, Fr.: Karel IV. Historie života velkého vladaře. Praha 1998, s. 180.

⁴ Piur, P.: Petrarca Briefwechsel mit dt. Zeitgenossen. Berlin 1933, s. 43.

⁵ Petrarca, Fr.: Listy velkým i malým tohoto světa. Výbor z korespondence. Praha 1974.

⁶ Heřmanský, Fr.: Čtení o Karlu IV. a jeho době. Praha 1958.

královskou – římskou – korunu upřel, ale také mu jasně naznačil, jaký je jeho názor na ono království kdesi za Alpami. Toto pohrdání přechází v dalších listech až v jakousi žárlivost na objekt Karlova největšího zájmu, na české království.

III.2. Rozpravy v Mantově

Odpovědí na Petrarkovu zdravici bylo pozvání k návštěvě budoucího císaře ve dnech jeho pobytu v Mantově, kde se Karel IV. zdržel, čekaje na svá poselstva se zprávou z Avignonu, skoro dva měsíce.¹ O přijetí Karlova posla nesoucího pozvání i o setkáním samotném nám zanechal Petrarca informace v dopise svému příteli Angelu di Pietro, kterého oslovuje Lelius. Dopis je datován 25. února 1355, tedy přibližně dva měsíce po setkání.²

V úvodu Petrarca vysvětluje v reakci na Leliův dopis skutečný důvod jeho návštěvy u Karla IV. Z textu vyplývá, že Lelius si zřejmě myslel, že Petrarca byl součástí milánského poselstva, se kterým Karel IV. na přelomu roku 1354 a 1355 jednal a dojednal smír Milánských s protiviscontiovskou ligou. Petrarca objasňuje Leliovi, že jel do Mantovy na osobní přání a pozvání panovníka. Tato pozvánka zvýšila Petrarkovo již tak dost vysoké sebevědomí. Píše, že panovník nic nedbal toho, že Petrarca má mnoho vlastní práce a že panuje špatného počasí a přesto ho vyzývá k cestě. Když však posel naléhal a vyřizoval Karlovo přání se s básníkem setkat osobně i vydal se Petrarca na namáhavou cestu zimní Itálii. Cesta byla dle slov Petrarkových velice vyčerpávající, jelikož byla velká zima, všechno zmrzlé a kraj pustý a prázdný. S výjimkou loupežníků, rekrutujících se z vrstev chudého a válkou měst zbídačeného obyvatelstva. Čtvrtý den - 16. prosince 1354³ - dorazili šťastně do Mantovy. Zde Karel Petrarku vlídně přijal a následující dny strávili oba muži v dlouhých hovorech, filozofující o životě.

---

¹ Kavka, Fr.: Karel IV. Historie života velkého vladaře. Praha 1998, s. 181

² Piur, P.: Petrarca Briefwechsel mit dt. Zeitgenossen. Berlin 1933, s. 182

³ Spěváček, J.: Karel IV. Život a dílo. Praha 1979, s. 239.

Tato schůzka stala se ve své době něčím opravdu výjimečným. Nejednalo se o formální slyšení u panovníka svázané striktním dvorským protokolem, ale o srdečné setkání dvou přátel, kteří ačkoliv se do té doby znali jen zprostředkovaně, našli k sobě cestu. Z dopisu je patrné, že Petrarca je panovníkem nadšen, jeho vlídností, intelektem i zájmem naslouchat a vstřebávat nové a nové podněty. Ačkoliv Petrarca hned vzápětí krotí své nadšení poznámkou, že je nutno vyčkat, jak se Karel IV. projeví jako schopný panovník a zachránce Itálie, je jasné, že jako člověk si ho Karel podmanil.

III.3. Petrarkovo zklamání

Svým dalším počínáním však Karel IV. Petrarku velice zklamal a básník tak mohl začít se svým soudem o Karlovi a jeho panovnických schopnostech. Svými názory se netačil nejen v dopisech svým přátelům, ale list plný ostrých výtek a nevybíravých ataků poslal i za do vlasti se vracejícím císařem Karlem IV. Co Karel učinil tak hrozného, že se mu dostalo básníkovy vyčínění? Stručně řečeno získal to, pro co se do Itálie vydal, a když byl cíl jeho cesty splněn, vydal se zpět do Čech. Papežští legáti vyslaní do Říma korunovat Karla IV. císařem se po dlouhém váhání vydali na cestu a také Karel postupoval šťastně k Věčnému městu. Zde byl pak na Boží hod velikonoční 5. dubna 1355 korunován římským císařem a dosáhl tak nejvyšší možné světské hodnosti. Aby dodržel přísahu, kterou dal papeži 22. dubna 1346 v Avignonu před svou korunovací na římského krále,¹ opustil Karel IV. ještě v ten samý den Řím a vydal se na cestu zpět do českého království.

Petrarca komentuje tuto pro něj velice hořkou skutečnost v dopise příteli Nerimu Morandovi z Forli.

Z dopisu vyplývá, že Petrarca o nařízení papeže opustit Řím hned po korunovací ví jen zprostředkovaně a z počátku tomu nevěří. Karlův spěšný odchod ho ale utvrzuje v pravdivosti těchto dohadů. Je zklamán, že Karel nepřišel do Itálie kvůli ničemu jinému než koruně a když ji získal, tak z Itálie „prchá“. Vinu

---

¹ 13 závazků (podmínek), které se Karel slavnostně zavázal splnit a díky tomu byl papežem Klimentem VI. doporučen jako kandidát na římského krále. (Kavka, Fr.: Karel IV. Historie života velkého vladaře. Praha 1998, s. 111-112.)

za to však nedává Petrarca přímo Karlovi, ale papeži. Považuje za smutnou vizitku doby, když papež rozhoduje o světské vládě a manipuluje

císařem podle své vůle, aby ochránil své mocenské postavení nejen v Avignonu, ale i v Římě. Petrarca se vcelku logicky pozastavuje nad faktem, že papež umožní Karlovi získat císařskou korunu, ale pak ho nenechá vládnout nad územím, jež je zcela v Karlově světské moci.

Dopis, který Petrarca posílá Karlovi, má již jiné vyznění. Petrarca možná nechce pomlouvat papeže před císařem, protože to by mohlo být i při Karlově smírné povaze nebezpečně kompromitující a navíc by tím stejně ničeho nedosáhl. Tak se Petrarca snaží vyvolat pocit viny přímo v Karlovi a nebere si při tom servítky. Vyčítá Karlovi, že i když vše v Itálii získal bez problémů a bez prolévání krve, tak není vděčný a vrací se zpět „ad barbarica ... regna“,¹ do barbarských království. V tomto dopise Petrarca českému království opravdu nemůže přijít na jméno.

„Tu, Imperii dominus Romani, nil nisi Boemiam suspiras...“,² ty, pán Říše římské, vzdycháš jen po Čechách. Velmi ostře pak vyznívá věta „Imperator Romanorum uocitaberis Boemie rex solius...“,³ říkáš si císař římský, ty, pouhý král Čech. Tím dává Petrarca jasně najevo, jak prázdný je pro něj titul císařský, když není zaštitěn skutky hodnými císaře. A opět vzpomíná Karlových předků, otce a děda, a vyjadřuje lítost nad tím, že mužná odvaha není dědičná.

Krátký a ostrý dopis Karlovi IV. a dopisy přátelům nás nenechávají na pochybách, jak velice Petrarkovi na Itálii záleželo a zároveň jak naivní byly jeho představy. Jeho výtky na Karlovu adresu musíme objektivně posoudit jako neoprávněné. Karel IV. mu ve svém prvním dopise jasně sdělil jaké úmysly má nebo spíše nemá s Itálií a ani při chvatném nástupu římské jízdy si jistě nikdo nedělal iluze o jejím průběhu, výsledcích a následcích.

Petrarkovu reakci, tak explicitně vyjádřenou v oněch řádcích, si můžeme vysvětlovat dvojím způsobem. Za prvé mohl opravdu věřit v Karla jako mírotvorce a jeho city tedy byly skutečně zraněny a cítil se podveden. Dle mého názoru blíže pravdě stojí druhé vysvětlení. Pokud považujeme první Petrarkovy dopisy

---

¹ Piur, P.: Petrarca Briefwechsel mit dt. Zeitgenossen. Berlin 1933, s. 51.

² Tamtéž, s. 52.

³ Tamtéž, s. 52.

vyzývající Karla IV. k zásahu za součást a projev humanistického patriotismu, stejně tak bylo sepsání tohoto pokárání Petrarcovou povinností, pokud chtěl dostát své image. Bylo to jakési symbolické uzavření kruhu. I když, jak dále uvidíme, Petrarca tento tematický kruh ještě několikrát otevřel.

IV. Císařem Svaté Říše římské.

Zastavím se nyní u tématu korunovace jako takové. Problém korunovace, její význam a symbolika se táhne jako červená nit prakticky každým dopisem, který si tito dva muži vyměnili. Ve většině prací zabývajících se osobou Karla IV. najdeme podrobný popis průběhu jízdy do Říma a událostí, které jí předcházely i následovaly. Tyto popisy tvoří konkrétní, dalo by se říci hmatatelnou podstatu získání titulu římský císař, ale je tu i strana abstraktní, symbolická.

Většina autorů kolísá při hodnocení nabytí císařského titulu mezi opatrnou skepsí a jistou hrdou radostí a obdivem k čerstvě korunovanému císaři. Tato protichůdnost myšlenek a názorů vychází z nerovnováhy samotného titulu císaře Říše. A tato nerovnováha pak vzniká z podstaty Říše jako takové. Tento obrovský politický konglomerát spojoval v sobě území, obyvatelstvo, tradice a mentalitu tak odlišného rázu, že panovat stejným způsobem a silou na celém území bylo prakticky nemožné.

Hmatatelná, konkrétní podstata titulu ztroskotá proto na nestabilitě práva vládnout nad získaným územím a lidmi a nutí tak císaře volit kompromis a hledat útočiště v momentálním mocenském centru. Za Karla se jím samozřejmě staly země Koruny české.

Na zcela opačné straně stojí symbolická, abstraktní hodnota. Karel IV. vystoupal po pomyslném „kariérním žebříčku“ na samý vrchol světské moci na starém kontinentu. Viděno očima jeho současníku na vrchol moci celého světa. Získaný titul přispěl i k osobnostnímu růstu. Karel se dokázal diplomaticky „probit“ celou Itálií až do Říma, po korunovaci prokázal cit pro politiku, když podle slibu papeži opustil ihned město. I ona tradovaná historka o třídením pobytu Karla v Říme v přestrojení za poutníka svědčí o jeho nabytém sebevědomí. Karel IV. dosáhl korunovací osobního životního vrcholu a zaslouží si tak náš obdiv.

Jenže reálný stav věcí vyplul na povrch dříve, než čekal snad i sám císař. Již během cesty zpět do vlasti. V Pise se doslova rozhořel útok lidu směřovaný proti císaři, který vyvolaly strany místní šlechty soupeřící ve městě o moc. Jak píše

František Kavka, císař a císařovna se „spasili útekem jen v lehkém nočním oděvu.“¹ Také vstřícnost Viscontiů, kterou si Karel na chvíli získal při svém postupu do Říma, značně ochladla a cesta přes jejich území nebyla jednoduchá. Skutečně vydechnout si mohl císař až v oblíbeném Norimberku.

Dá se říci, že přehnaným respektem z císařského titulu netrpěla ani česká šlechtická obec, když na sněmu v roce 1355 zablokovala přijetí Karlova nového zemského zákoníku *Maiestas Carolina*, který by značně omezoval podíl šlechty na řízení země.

Z těchto stručných úvah je patrné, že na císařský titul jeho hodnotu a symboliku nelze hledět jen z jednoho úhlu. Je to mnohvrstevnatá problematika, v jejímž středu se setkává dění nejen v Říši samotné, ale i v ostatní Evropě, na papežském dvoře a stejně tak na dvoře korunovaného císaře. Petrarca přenášel celou problematiku korunovace a následné vlády v Itálii pouze na samotné italské území, nemůže být proto divu, že se jeho a císařovy představy o budoucí politice Říše tolik lišily.

---

¹ Kavka, Fr.: Karel IV. Historie života velkého vladaře. Praha 1998. s. 191

V. Katastrofa a katarze.

V.1. Vyvrcholení dramatu.

Pokud přirovnáme celou korespondenci k dramatu, můžeme dopisy odeslané Petrarkou Karlovi po římské korunovaci považovat za katarzi celého příběhu. Po předchozí expozici problému, kterou Petrarca určil svým prvním dopisem, po kolizi – Karlově odpovědi a po peripetiích osobního setkání, tak přichází katastrofa. Karel si odváží korunu a Petrarkovi je po jeho odjezdu jasné, jakým směrem se bude ubírat budoucnost Itálie.

„Katarze je poslední nebo jedna z posledních fází divadelní hry nebo epického filmu. Většinou nastává po vyvrcholení děje a typicky u protagonisty „očisťuje“ jeho vnitřní či vnější konflikt, který byl motorem celého příběhu, a demonstuje změnu, ke které v celém příběhu došlo (tj. že na konci hlavní hrdina není takový, jaký byl na začátku – je něčím změněný, o něco ponaučený, zkušenější, vyrovnanější atp.).“¹

Po Karlově odjezdu zpět do Čech poslal Petrarca císaři ještě sedm dopisů.² Nepočítám dopis, který následoval bezprostředně po korunovaci, ten budiž začleněn do katastrofy. Ačkoliv Petrarca otevírá to samé téma, je již cítit, že i on sám přijal stav věcí a musí se přizpůsobit rozhodnutí císaře. V létě 1356 se Petrarca dostává do Prahy jako diplomat rodiny Viscontiů, který měl za úkol porovnat vzájemné vztahy obou dvorů.³ Mise nebyla politicky příliš úspěšná,⁴ ale Petrarca zde navazuje písemný styk s mnoha členy Karlova dvora, včetně císařovny Anny. Tento kontakt jakoby přispěl k uklidnění a usmíření tohoto velkého myslitele.

Čtenář vnímá jeho dopisy, ke kterým bohužel nejsou dochovány císařovy odpovědi, jako součást životní filozofie, vypilované v posledních dopisech

¹ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Katarze>

² Dopisy, které se týkají osoby rytíře Sagremora di Pommiers a jeho zaopatření na Karlově dvoře, nejsou v této práci komentovány. Souvisí s tematikou práce jen úzce. Dokazují sice Petrarkovu důvěru v Karlovu náklonnost, ale nejedná se žádný výjimečný nebo neobvyklý postup.

³ Kalista, Zd.: Karel IV. a Itálie. Praha 2004, s. 255.

⁴ Borchardt, F. L.: German Chancellery Humanism in Prague. The Renaissance and Reformation in Germany: Hoffmeister, G.: An Introduction. New York, 1977, s. 6.

k dokonalosti. Velmi obsáhlý dopis z Milána v březnu roku 1361¹ je toho výborným příkladem.

V úvodu se básník rozplývá nad láskou, která ho poutá k císaři, vyjadřuje svou náklonnost k vlasti a velmi sebevědomě popisuje touhu francouzského krále mít Petrarca na svém dvoře. A odmítá též Karlovy návrhy o přesídlení do Prahy. Pak už dopis pokračuje ve známém tónu.

Petrarca nechápe a nechce pochopit, co Karla zdržuje nebo zrazuje od tažení do Itálie.

„Prosím tě, co děláš, císaři? Co máš v úmyslu? Proč váháš?“²

Pobízí ho také k přečtení listů, které mu psal před deseti lety a varuje opět před zrádným proudem času.

Následuje ukázka humanistického vzdělání citací mnoha antických autorů, mezi nimi například Horatia, Vergilia, Statia či Juvenala, kde se zaměřuje především na jejich podání pomíjivosti času a neúprosnosti stáří.

„Víš, že ukrutné Parky zpět nevinou nikdy života nit.“³

„Přec příšerné bývá i vznešených stáří.“⁴

Petrarca využívá všech poznatků, které o císaři získal nejen z korespondence, ale i osobně. Ví o císařově kritickém postoji k sobě samému, a proto ho varuje, že bude jednou skládat účty sám sobě a není nic horšího než kritický pohled na vlastní činy. Petrarca ale také ví, že Karel se obává nejen vyúčtování sama se sebou, ale s nejvyšší instancí, která vložila vladařské břemeno na jeho bedra, a tak básník varuje i před zodpovědností vůči „onomu věčnému vládci“⁵

Velmi zajímavou pasáží v celém koktailu argumentů, je část věnovaná papeži a Karlovým přísahám. Petrarca nechce slyšet žádné vymlouvání na slib daný papeži. Podle něho se nesluší, aby nejvyššímu světskému vládci bylo odpíráno, co mu právem náleží. Navrhuje Karlovi, aby se své přísahy zbavil a naznačuje, že buď to půjde ve spolupráci s papežem a nebo ne a zařídí to někdo jiný.

---

¹ Petrarca, Fr.: Listy velkým i malým tohoto světa. Výbor z korespondence. Praha 1974, s. 244.

² Tamtéž, s. 247.

³ Petrarca, Fr.: Listy velkým i malým tohoto světa. Výbor z korespondence. Praha 1974, s. 249.

⁴ Tamtéž, s. 249.

⁵ Tamtéž, s. 251.

„Co záleží na tom, odkud se ti vrátí svoboda, jen když se vrátí? Kdo tě svázal, tě rozváže. A nebude-li on chtít, přijde, kdo bude chtít.“¹

Na konci dopisu dává Petrarca do souvislosti s tažením do Itálie město Jeruzalém. Přirovnává stav zuboženého Jeruzalému a opuštěného Říma, který by mohl postihnout stejný osud, pokud by Karel nezasáhl a nevrátil do města klid a pořádek. Jedná se zde opět o tlak na Karlovu zbožnost.

Tento dopis sice není poslední Petrarkovou výzvou a naléháním na císaře, ale co do obsahu i rozsahu, ho můžeme považovat za poslední opravdovou Petrarkovu snahu naklonit Karla k záchraně svých ideálů. Petrarca se vzeplal k poslední důkladné výzvě a prosbě o záchranu jeho nejdražší Itálie a ve vyváženém a promyšleném pořadí použil všech argumentů, důvodů i citového nátlaku, které se v různých obměnách objevovali v předchozích dopisech.

Myslím, že by se dalo říci, že tímto dopisem dostal své image. Jako pravý syn své vlasti, který se po mládí prožitém v cizích zemích vrací do lůna své rodné země a objevu její krásy současné, ale hlavně ty minulé, vzplane hlubokou láskou ke své vlasti a neváhá využít svého vzdělání, osobního kouzla vlivu, aby tuto zemi zachránil. Byla-li záchrana této země v druhé polovině 14. století ještě možná zůstane otázkou. Z dnešního pohledu se nám to však zdá nepravděpodobné. Podle mého názoru by jeden z možných postupů na záchranu a sjednocení země musel operovat s vyvázáním italských území ze svazku říše, což bylo v Petrarcově a Karlově době něco nepředstavitelného a nemožného.

V.2. Poslední výzvy a poslední setkání.

Poslední čtyři listy byly sepsány v rozmezí červenec 1361 až prosinec 1365.² V prvním z posledních čtyř dopisů opěvuje Petrarca vzácnou zlatou číši, kterou mu Karel IV. poslal darem a vyjadřuje se ke Karlově pozvání do Prahy. Císař již několikrát vyslovil přání mít básníka na svém dvoře v Praze. Vedla ho k tomu jistě úcta a obdiv k velkému vzdělanci a myslím, že nebudeme daleko od pravdy, když se budeme domnívat, že Karel sledoval i jiný záměr. Doufal snad, že

---

¹ Tamtéž, s. 257.

² Petrarca, Fr.: Listy velkým i malým tohoto světa. Výbor z korespondence. Praha 1974, s. 263 – 277.

když Petrarku přivede na svůj dvůr a vymaní ho z bezprostředního vlivu Itálie, přestane ho básník atakovat dalšími výzvami k tažení do Itálie. Mít Petrarku na svém dvoře by bylo jistě výhodné i z politického hlediska. Mohl by lépe komunikovat a působit na své střídavé spojence a protivníky z rodu Viscontiů.

Ačkoliv je z Petrarkových výmluv cítit jasná nechuť k dlouhé cestě, která je k jeho věku vcelku pochopitelná, v druhém dopise z 21. března 1362¹ básník císařovo pozvání přijímá a přislíbujе návštěvu na dvoře panovníka. Svému slibu však nedostojí.

Na místo návštěvy však Petrarca ve dvou listech pokouší naposledy své štěstí a prosí Karla, aby vyslyšel konečně volání své pravé vlasti a svého božího osudu. Poslední dva dopisy jsou laděny oproti předchozím spíše jako nářek. Dost bylo kárání a výtek, dost bylo přirovnávání, srovnávání a citování z velkých děl. Petrarca dává průchod svým opravdovým citům. Z jeho řádek, ač opět vysoce stylizovaných, je cítit smutek starce, který již přestal doufat, ale nedokáže se stále vzdát svého snu.

Posledním listem z 11. prosince 1365² končí Petrarca svou snahu stát se spasitelem Itálie, nebo alespoň tím, kdo přispěl k její záchraně. Jak píše na konci listu, jeho svědomí je čisté, neboť psal císaři vždy jen pravdu a nesnažil se zastírat své pravé myšlenky.

Oba muži se pak setkali nejméně jednou při Karlově cestě do Itálie v letech 1368 až 1369. V květnu 1368 proběhlo setkání v Udine a Padově a Petrarca zde kromě jiného vystupoval opět jako prostředník mezi císařem a Viscontii.³ Tímto setkáním se uzavřel velmi obsáhlý a dlouhý kruh kontaktu mezi oběma muži.

---

¹ Tamtéž, s. 267 – 269.

² Petrarca, Fr.: Listy velkým i malým tohoto světa. Výbor z korespondence. Praha 1974, s. 273 – 277.

³ Varcl, L. a kol.: Antika a česká kultura. Praha 1978, s. 132.

Závěr

V úvodu této práce byla naznačena neshoda s názorem Artura Cronii o šíření humanismu v Čechách, který autor spojuje kromě jiného s korespondencí Francesca Petrarkey s císařem Karlem IV. Cílem této práce bylo analyzovat tuto korespondenci vně všech teorií o humanismu. Domnívám se, že v průběhu vzniku textu jsem se přesvědčila o správnosti svého počínání. Dá se říci, že obsahy dopisů, které jsou podle mého základním kamenem každé korespondence, nemají s myšlenkovým proudem zvaným humanismus nic společného. Z Petrarkovy strany se jedná o výraz víry a přesvědčení jednotlivce a z Karlovy strany o součást panovnického protokolu a osobního zájmu. Petrarca se shlédl při svém studiu antických autorů, které mělo původně sloužit ke zlepšení v latině,¹ v lesku zašlého impéria a své nacionální cítění pak přebudoval v touhu o záchranu Itálie.

Ze všech dopisů je více než jasné, že se nejedná o konkrétní politickou vizi. Petrarca nepředkládá Karlovi, žádné pevné obrysy restaurace Říše, ať už by se jednalo o správní aparát, hospodářství nebo organizaci kulturní. Petrarca ve svých představách jistě také nechoval obraz celé tehdejší Říše včetně německých, českých a ostatních území. Jednalo se mu primárně o Itálii a ne ona spílaná „barbarská království“.² Jelikož Petrarca nevychází při vyjadřování svých pocitů a názorů na obnovu Říše z čistě politické úvahy, ale představuje vlastně své fantazie a nereálné tužby, nemůže přijmout Karlovo odmítní riskantního a v polovině 14. století v podstatě nerealizovatelného úkolu.

Petrarca si, alespoň v dopisech, nepřipouští, že Itálie ztratila své výsadní postavení v rámci Evropy. A to nejen pádem papežského dvora do mocenského vlivu francouzských králů, ale i přesunem obchodních center do západní a severní Evropy. Petrarkovo zanícení pro antický Řím můžeme také vnímat jako určité znechucení nebo zklamání současným světem a stavem věcí. Petrarca uniká zřejmě vědomě do dob minulých a snaží se přesvědčit okolí

---

¹ Enenkel, K. A. E.: Die Erfindung des Menschen. Berlin 2008, s. 68.

² Piur, P.: Petrarca's Briefwechsel mit dt. Zeitgenossen. Berlin 1933, s. 51.

i sám sebe, že návratem těchto dob se vyřeší současná neutěšená situace. Inklinování vrstvy inteligence k minulosti a jejím hodnotám není v kulturních dějinách ničím neobvyklým a s tímto fenoménem se setkáváme v periodicky se opakujících cyklech. Nejmarkantněji zřejmě v období romantismu, ale i na počátku 20. století.

Petrarca sice Karlovi vyčítá, že si odnáší domů „tuto železnou, onu zlatou zlatou korunu a spolu i prázdné jméno říše,“¹ ale nevědomky tak vlastně vyjadřuje celou situaci, v které se Karel IV. nachází. Výraz „prázdné jméno říše“, se někomu může zdát jako příliš expresivní zhodnocení politické situace v Říši, pravdou však je, že z dnešního pohledu je patrné, že se pojem Svaté Říše římské opravdu vyprazdňoval. Zda si to Karel plně uvědomoval, či se nepouštěl do vysoké politické hry z jiných důvodů, se můžeme dnes pouze dohadovat. Avšak s přihlédnutím k jeho celkově úspěšné vládě, se přikláním na stranu jeho prozíravosti a smyslu pro realitu.

Ze všech autorů, kteří se zabývali tématem Petrarca a Karel IV. se tato práce nejvíce ztotožňuje s názorem a argumenty Zdeňka Fialy, prezentovanými v knize „Předhusitské Čechy.“² Fiala hodnotí kontakt Karla a jeho dvora s humanistickým učením jako aktivitu vycházející především ze strany Petrarky a jeho potřeby naklonit mocného muže svým plánům, či lépe touhám. To, že si Petrarca dopisoval právě s Karlem nevidí autor jako otázku vzájemných sympatií – alespoň ze začátku, ale jako zcela praktickou záležitost. Pokud měl některý ze současných panovníků být i nepatrnou, ale možnou šanci uspět, byl to právě Karel. Fiala připomíná, že se nejedná o speciální sympatie pro člena lucemburského rodu a vzpomíná, jak Petrarca smýšlel svého času o Janu Lucemburském, když ho popisoval jako „lačného vlka, žádostivého tučné kořisti.“³

Karel IV., Jan ze Středy a Arnošt z Pardubic pak vnímali svůj kontakt s učením jako součást procesu vzdělávání. Obdivovali a napodobovali styl a formu jeho vyjadřování, ale ideový a filozofický rozměr zůstával pro muže vrcholného středověku skryt. Nejednalo se o nedostatek vzdělání či otevřenosti, ale

¹ Fiala, Zd.: Předhusitské Čechy. 1310 – 1419. Český stát pod vládou Lucemburků. Praha 1978, s. 149.

² Fiala, Zd.: Předhusitské Čechy. 1310 – 1419. Český stát pod vládou Lucemburků. Praha 1978.

³ Tamtéž, s. 56.

o absenci antického dědictví na půdě střední Evropy. Tito muži nemohli ani při nejlepší vůli navazovat na prostředí z něhož vycházel Petrarca z jednoho prostého důvodu – pocházeli z jiného, jejich kulturní dědictví bylo odlišné. Byli pravými dědici středověku, církevních struktur, hierarchie i filozofie.

To však nebránilo vstřebávání humanistických forem, jako součásti vzdělávání a pokroku. Ačkoliv byl císař Karel IV. typickým panovníkem vrcholného středověku, dokázal přijímat nové podněty a zpracovávat je ve svůj prospěch v prostředí, ve kterém působil. Stejně tak členové jeho dvora a kanceláře.

Pro Petrarku byl styk s tak vysoce postaveným mužem, dá se říci s jedním z několika nejvýše postavených v Evropě, dokonalou vizitkou a jistě předmětem závidění mnoha lidí z jeho okolí. Ačkoliv ve všech dopisech císaři velmi lichotí a ujišťuje ho o své přízni a lásce, sleduje básník a humanista jediný cíl. Životní sen o obnově římského impéria.

Tato korespondence i osobní kontakt byl vysoce přínosný pro obě strany a ačkoli se může zdát, že Petrarca neuspěl a nenaplnil své tužby, můžeme říci, že v tak pozoruhodný vztah s císařem a tak bohatý kontakt a Karlovu přízeň v počátku jistě ani nedoufal, a proto i on více získal než ztratil.

Anotace

„Karel IV. a Francesco Petrarca ve světle korespondence.“ Cílem této práce je analýza a interpretace dochovaných dopisů, které si v letech 1351 – 1365 vyměnil král český a císař římský Karel IV. a básník a humanista Francesco Petrarca. Těžištěm práce se pak stává hlavní téma dopisů – Petrarkovy výzvy k záchraně a obnově jednoty italských území. Hlavní snahou autorky byla analýza dopisů nezávisle na převládající snaze ostatních badatelů, zabývajících se tímto tématem, řadit tuto korespondenci k jednomu z důkazů protohumanismu v Čechách.

Práce je rozdělena do pěti hlavních částí, které popisují jednotlivé etapy korespondence. Jak se mění pojmání hlavního tématu především u Petrarky a jakým způsobem s císařem komunikuje.

Klíčová slova: Karel IV., Francesco Petrarca, korespondence, 14. století, korunovace, humanismus, Itálie.

Abstract

"Charles IV. and Francesco Petrarch in light of the correspondence." The aim of this work is the analysis and interpretation of the extant letters, which in the years 1351 - 1365 changed the Czech king and Holy Roman Emperor Charles IV. and poet and humanist Francesco Petrarca. The focus of the work then becomes the main theme of the letters – Petrarca's challenges to rescue and restore the unity of the Italian territory. The main effort of the author's analysis of the letters was the independence of the prevailing view of other research scientists on this topic, to sort this correspondence to one of evidences of early humanism in Bohemia.

The thesis is divided into five main sections that describe the various stages of correspondence. How changes the Petrarch's concept of the main theme and how he communicates with the Emperor.

Keywords: Charles IV., Francesco Petrarch, correspondence, 14 century, the coronation, humanism, Italy.

Bibliografie

Prameny

Kroniky doby Karla IV. Praha 1987.

Listy velkým i malým tohoto světa. Výbor z korespondence. Praha 1974.

Monografie

Cronia, Art.: Čechy v dějinách italské kultury. Praha 1936.

Enenkel, K. A. E.: Die Erfindung des Menschen. Berlin 2008.

Fiala, Zd.: Předhusitské Čechy. 1310 – 1419. Český stát pod vládou Lucemburků. Praha 1978.

Heřmanský, Fr.: Čtení o Karlu IV. a jeho době. Praha 1958.

Kalista, Zd.: Karel IV. Jeho duchovní tvář. Praha 2007.

Kalista, Zd.: Karel IV. a Itálie. Praha 2004.

Kavka, Fr.: Karel IV. Historie života velkého vladaře. Praha 1998.

Kavka, Fr.: 5. 4. 1355 Korunovace Karla IV. císařem Svaté říše římské. Praha 2002.

Kavka, Fr.: Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378). Praha 1993.

Klimeš, L.: Slovník cizích slov. Praha 1983.

Kristeller, P. O.: Osm filozofů italské renesance. Praha 2007.

Kubínová, K.: Imitatio Romae - Karel IV. a Řím. Praha 2006.

Petrarca, Fr.: Mé tajemství. O tajném střetu mých myšlenek. Praha 2004.

Piur, P.: Petrarca's Briefwechsel mit dt. Zeitgenossen. Berlin 1933.

Procacci, G.: Dějiny Itálie. Praha 1997.

Seibt, F.: Karel IV : císař v Evropě (1346-1378). Praha 1999.

Spěváček, J.: Karel IV. Život a dílo. Praha 1979.

Varcl, L. a kol.: Antika a česká kultura. Praha 1978.

Internetové zdroje

<http://www.duke.edu/~frankbo/pdf/Prague1.htm>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Katarze>

Přílohy

Petrarca Karlu IV. (Padova 1351)

Nejjasnější císaři, tento dopis, vědom si svého autora, se děsí zřícení, uvědomí-li si odkud pochází a ke komu přichází. Pochází z temnot – jaký div, smísí-li se s leskem Tvého nejjasnějšího jména! Ale protože láska odežene všechny strach, vyjde na světlo, pokud nic jiného, alespoň můj vztah (cit) k Tobě. Čti, prosím, ozdobo naše, čti! Jaké to slyším nenávistné a obtížné řeči proti Tobě, já, od kterého se obáváš spíše lichotek, obecné zhouby králů. Tento způsob je však mým zvykům zcela vzdálený. Raději připrav svůj sluch nářkům. Ne tak lichotivou jako spíše stěžující si (unaříkanou, plačtivou) řečí budeš tepán.

Je-li možno říci, proč jsi se stal nedbalým nás (Itálie) a sebe sama? Kam pak se poděla péče o Tvou Itálii? My jsem vpravdě doufali v Tebe, seslaného nám z nebes, jako v nejpohotovějšího zajišťovatele (zaštititele, ochránce) naší svobody. Ty se však vzdaluješ, a když je třeba činu, maříš čas dlouhými poradami. Vidíš, císaři, jak důvěrně s Tebou jednám, já, člověk maličký a neznámý. Prosím Tě, nehorši se nad mou otevřeností, nýbrž děkuj své povaze a svým mravům, které mi dávají tuto důvěru.

Abych následoval započaté dílo – proč tedy vydáváš tolik času na porady, jako by jsi si byl jistý tím, co má přijít? Cožpak nevíš, jak rychle se i ty nejzávažnější věci převrací? To, na čem pracovaly celé generace, často ukončí jediný den. Věř mi, pohlédneš-li na vlastní pověst (slávu), na stav státu, ústavu, uvidíš, že právě tak Tvé věci jako naše nepostrádají průtahy (odklady) Podívej se na to, jak dvojaký a prchavý je život. A ačkoliv je život Tvůj nejbezúhonnější (čistý, neposkvrněný), přece je vratký a neustále pádí kupředu. Ani se nenadáš a přikrade se stáří. Či se snad obáváš, abys se předčasně nepustil do díla, k jehož vykonání snad nestačí ani ten nejdelší lidský život?

Úkol Tvého zaměstnání není všední či průměrný. Římská říše, již dlouho zmítána mnoha bouřemi, často oklamaná a téměř již rozložená, přece jen našla naději na záchranu v Tvé ctnosti a po nespočtu pádů jako by se znovu zotavovala pod stínidlem Tvého jména. Avšak pouhou nadějí se déle již žít nemůže. Cítíš, jak velké a jak ušlechtilé břemeno starostí jsi na sebe vzal; vydrž až do konce, prosíme, a začni jednat co nejdříve! Ta nejdrahocennější, ba

dokonce neocenitelná věc je čas, v jehož jediném případě vážnost učených mužů doporučuje hrabivost. Nemeškej tedy již déle a velmi oceň každý jednotlivý den! To je velmi užitečné pro všechny, kdo se pustí do něčeho velikého. Tato úvaha způsobí, že se staneš šetrným, pokud jde o čas, a přiměje Tě, abys přišel a mezi mraky našich protivenství nám přinesl vytoužené světlo své nejvznešenější tváře. Ať Tě nezdrží zaalpské nepokoje, ať Tě nezdrží příjemnost Tvého rodiště. Kdykoliv se budeš ohlížet na Německo, pomysli na Itálii. Tam si se narodil, tady jsi byl živen, tam máš království, tady máš království i říši, a (řeknu to ve shodě se všemi národy a zeměmi) ačkoliv všude najdeš části, zde nalezneš samotnou hlavu (hlavní město) monarchie. Není zde tedy žádné místo pro zahálku. Třebaže na pokyn se mnohé věci dají do pohybu, dá velkou práci posbírat jednotlivé části.

Cítím ovšem, že novost(nebývalost) všech věcí je podezřelá. Ale ty nejsi sváděn k novotám – Itálie Ti není nikterak jinak známá než Německo. Věru, byl jsi nám již od svého dětství božskou přízní přislíben, s podivuhodným nadáním jsi doprovázel vznešenou cestu svého slavného otcem, pod ním jsi se učil poznávat italská města, zvyky lidí, polohu zemí i kořeny (základy) slavného vojensství. Dokonce ještě jako chlapec (neboť Ti bylo dáno více zdatnosti než je lidí běžné) ses zde často zasloužil o přeslavná vítězství. Pod nimi však, i když tato vítězství, jichž jsi dosahoval, byla velká, ještě větší byla zahalována do tajemství svých chlapeckých výprav: kéž by ses tedy jako muž nebál té vlasti, která ti jako chlupci poskytovala příležitost k tolika vítězstvím, a co bys teď jako císař od ní mě očekávat, to bys mohl předvídat, již podle počátku svých jinošských vojenských zkušeností.

Dále vezmi úvahu to, že Itálie nikdy neočekávala příchod cizího vojevůdce radostněji, že nedoufala, že lék na její rány přijde odjinud ani se nebojí jha Tvé vlády jakožto cizího. Tak ojedinělá (neobyčejná), pokud to nevíš, je u nás Tvá vznešenost (svrchovanost, majestát). Proč bych se měl ostýchat říkat to, co cítím a v co věřím, že Ty jako soudce můžeš schválit? Jakousi podivuhodnou přízní Boží nyní poprvé po tolika staletích nám byl navrácen otcovský mrav a náš Augustus. Ať i Tě, jak je jim libo, Němci přisvojují, my Tě považujeme za Itala.

Pospíchej tedy, jak jsem již často řekla a jak je třeba častěji říkat, pospíchej! Víím, že se Ti líbí císařská činnost a plným právem: vždyť Ty jsi císař! Avšak první tvůrce (zakladatel) Impéria byl prý tak rychlý, že často předstihl i posly, kteří oznamovali jeho příchod. Totéž čiň a kterému jsi roven tituly vyrovněj se o jednáním. Neunavuj více zasloužilou Itálii touhou po Tobě, nespoutávej naši horlivost poselstvími a očekáváním! Tebe jediného žádáme, žádáme pohledu na tvou hvězdnatou tvář. Jsi-li přítel ctnosti, usiluješ-li o slávu, které (abych tak oslovil našeho Karla, jak oslovuje Marcus Tullius Julia Caesara), jakkoliv jsi moudrý, nezapřeš, že po ní dychtíš, neuhýbej, zapřísahám Tě, před námahou; neboť kdo se jí vyhýbá utíká i před slávou a ctností, ke kterým nikdy nedospěje jinak než úzkou a strmou cestou. Ty, vpravdě, o němž víme, že jsi velmi žádostiv ušlechtilé práce a opravdové chvály, povstaň, jednej, a jako spravedlivý rozdělovatel břemen, nalož je, jakkoliv jsou těžká, a nalož je na svůj přesilný mužný věk a přestatečná ramena. Námaha patří k mládí, klid ke stáří.

Vskutku však ze všech nejlepších a nejsvětějších Tvých starostí není žádná těžší než ta, abys italskou zem sjednotil pokojným mírem. Jedině toto břemeno je přiměřené silám této doby, ostatní jsou příliš lehká na to, než aby s zasloužila zaměstnávat Tvou tak velkorysou a ušlechtilou mysl. To tady nejdříve učiň, ostatní záležitosti již naleznou svůj čas, ačkoliv myslím, že po úplném usmíření a uspořádání Itálie nezbude již nic na práci nebo jen velmi málo.

Představ si nyní v duchu podobu k Tobě dobrotivého města Říma. Pomysli na matronu pokročilého věku, s rozptýlenými šedinami, v otrhaném šatě, politováníhodně bledou, ale nezlomeného ducha a dobře si pamětlivou svých dřívějších výšin a vznešenosti, jak k Tobě mluví: „Nepohrdej mým věkem, císaři, kdysi jsem toho mnoho zmohla a mnohé vykonala. Vytvořila jsem zákony, rozčlenila jsem rok, učila jsem vojenskou disciplíně. Strávila jsem pět set let v Itálii, dvě stě dalších následujících (jsou pro to svědkové nejvěrohodnější) jsem pocházela Asií, Afrikou, Evropou a vůbec celým světem válkami a vítězstvími, s velkou námahou, a s množstvím krve a také s velkou rozvahou jsem upevňovala základy povstávající říše. Já jsem spatřila (zažila) Bruta, prvního tvůrce svobody, když mi slíbil poslušnost, a jak poté, co byli zabiti jeho synové, a po utržení vzájemných ran umíral společně se zpupným nepřítelem. Užasla jsem nad proplouvajícím ozbrojeným mužem a proplouvající bezbrannou dívkou. Užřela

jsem spravedlivé Furiovo vyhnanství a Papiriovo sužované vojsko a Curiovu neurozenou hlavu, když byl vybrán jako konsul a venkovský diktátor přímo od pluhu a zahlédla jsem královskou Fabriciovu chudobu, slavný pohřeb rodu Valeriů a neobvyklý pohřeb žijícího Curtia, slavné Atiliovo vězení a ve význačné oběti klesajícího Decia, dále jsem uviděla nádherný zápas Corvina a Torquata, k otci mírného, ale k synu krutého, dále prolitou krev rodu Fabiů, a vyděšeného Porsenu, konečně jsem zahlédla ještě doutnající urozenou pravou ruku Mucia. Snesla jsem Senonské plameny, slony Pyrrhovy, Antiochovu moc, zarputilost Mithriadatovu, Syfaxovu zběsilost, ligurskou svéhlavost, samnitské války cimberské povstání, makedonské hrozby a kartáginské Isti. Já jsem krví svých synů i nepřátel potřísnila Karrhy, Egypt, Farsistan (Persie), Arábii, Pontus, obojí Arménii, Galatii, Kappadokii, Trácii, maurské pobřeží a etiopské písky, Libyi a Hispánii, Aquae Sextie, Pávii, Trebii, Trasimenské jezero, Kanny a slavné Thermopyly zalité perskou krví, Dunaj, Rýn, Indus, Hydaspes, Rhonu, Ebro, Don, Eufrat, Tigris, Gangu, Nil, Maricu a Aras, Tauros, Olymp, Kavkaz, Atlantiku, Ionické, Egejské, Skýtské a Kaspické moře, Dardanelskou a Eubojskou úžinu, Jaderské a Tyrrhénské moře, konečně pak našimi loďstvy přemožený (ovládnutý) Oceán, aby po takové řadě válek následoval mír a aby Říše, jež prošla tolika rukama a jež Tobě má připadnout, byla upevněna. A ani moje úsilí se nezklamalo: mé přání se vyplnilo a já viděla jsem všechno u svých nohou. Potom ani nevím jak, leda snad proto, že všechna díla smrtelníků musí být smrtelná, se do mého úsilí vloudila nešťastná ochablost, a ani nechci rozvíjet žalostnou historii, však vidíš, kam až události dospěly. - Ty, jenž jsi mně, již dlouho zoufající, od bohů určený, co váháš? Nad čím rozvažuješ? Co očekáváš? Nikdy jsem Tě více nepostrádala a ani ty jsi nikdy nebyl k pomoci více připravenější, ani římský papež nebyl více nakloněný, očekávání lidu nebylo nikdy vyšší, ani přízeň Boží a lidé nebyli dobré věci více nakloněni a nikdy se neměla vykonat věc vznešenější. Ty to oddaluješ? Průtah je vždy nepřátelský velkým činům. Kéž Tvou myslí pohnou činy těch, kteří nic neodkládali na stáří a vždy se nabízené příležitosti dychtivě chopili. Alexandr Makedonský ve věku, v němž jsi nyní, se prodral na Východ a útočil na indická království, chtěje se zmocnit všeho cizího. Ty jenž požaduješ zpět, co ti patří, nevstoupíš do Itálie? Taktéž v Tvém věku se Scipio Africanus přepravil do Afriky, i přestože mu v tom bránili starci svým míněním, a zbožnou rukou podepřel říši kolísající a ohroženou zkázou a s neuvěřitelnou

statečností kartáginské jho, které nade mnou již viselo, zničil. Jeho čin byl hoden paměti, neboť toto nebezpečí bylo zcela nového druhu, s našimi bojovníky planoucími nadšením vtrhl do země nepřátel a Hannibala, přemožitele Itálie, obou Galií, a Hispánie, zpupně pomýšlejícího na ovládnutí celého světa, dokázal z Itálie vyhnat a doma mocí porazit. Ty však nemusíš zdolávat žádná moře, nemusíš vítězit nad žádným Hannibalem, naopak máš před sebou snadnou, urovanou a otevřenou cestu. Co se zdá nyní být uzavřené, se otevře hromovou ranou Tvého příchodu. Obrovské pole nové slávy se Ti nabízí, pokud však jím nepohrdneš. Směle a beze strachu na něj vkroč. Bůh, průvodce a opora spravedlivých vládců, Ti bude pomáhat, budou stát při Tobě i ozbrojené šiky dobrých lidí, jež vedeni Tebou dobudou ztracenou svobodu.

Mohla bych nyní Tě pobízet i opačnými příklady těch, kteří pro smrt či jinou podstatnou překážku své slavné počátky zmarnili v záhubě. Kde však postačí vlastní příklad, nehledejme cizí. Jediný nepřilíš vzdálený příklad Ti bude stačit, který není třeba hledat v dějinách – jako jeden za všechny stačí, aby byl zmíněn Jindřich, Tvůj nezapomenutelný a velmi vážený dědeček. Kdyby mu stačil životní prostor k tomu, aby uskutečnil, to co si předsevzal ve své zbožné mysli, byl by změnil běh osudu a porazil nepřátele a zanechal by tu mne, Řím, vládnout a velmi svobodné a šťastné italské národy. Nyní Tvůj děd shlíží z věčného nebeského obydlí a z výšin posuzuje Tvé kroky, počítá dny a sčítá hodiny a společně se mnou žalostně takto promlouvá:

Nejmilovanější vnuku, jenž si mě přežil, takže ani naděje dobrých a ani já jsme zcela nezaničeni. Ujmi se našeho Říma, jeho nářků a jeho velmi důstojných proseb i mé snahy znovu obnovit stát, již moje smrt zmařila více ke škodě světa než-li mne samého, a mnou neuskutečněnou touhu se stejným nadšením následuj, ale šťastněji a radostněji. Začni. Neotálej. Pamatuj na mne a buď si vědomý toho, že jsi smrtelný. Jdi rychle a překroč jásající hradby Alp. Řím již volá svého snoubence, Itálie svého zachránce a touží po doteku Tvých nohou. Radostně Tě očekávají hory a řeky, očekávají Tě také města a tvrze, konečně Tě očekávají i zástupy dobrých. A kdyby na Tebe nic jiného nenaléhalo než to, že bys vypadal jako ten, kdo se nikdy dostatečně neodvrátí od zlých a nikdy dostatečně nepřispěchá na pomoc dobrým, i to je již dostatečný důvod, abys pospíchal a přinesl radost dobrým a zlým trest či milost, pokud by se hodlali umoudřit.

Vždyť Ty jsi jediný, pro koho všemohoucí Bůh uschoval odloženou slávu mého přerušného díla!

Karel IV. Petrarkovi (Praha 1351)

Vítězná tvoje řeč vyznačující se ctností a také citem radostně zazářila, aby pojednala skrze naše pobídnutí o snaze uspořádat osudovou podívanou na sešlou Říši, nemocnou Matku, ztroskotavší Ausonii.

Vskutku, příteli, je-li tato námaha sama o sobě nad jiné těžší, již zničená zaslíbená svoboda Říše, již otrockost daná do svazku Italů, spravedlnost zaprodaná do nevěstince chamtivosti, veškerá ctnost smrtelníků vyvrácená strhly tuto stavbu (říši) do hlubin. Ha! Ač zád' lodi je těžce potopená a loď zbavená plachtoví, přece se Loď znovu obnovuje. K tomu ještě přistupuje, že dříve velmi bohatá Římská republika, nyní se sama nuzná sotva udržuje, ta, jež svým bohatstvím kdysi podporovala počátky vlády císařů a králů.

Staré časy, na které vzpomínáš, neznaly nepříznivé podmínky současníků. Kdo je schopnější, než-li byl tehdy Caesar, kdo je přednější než-li Augustus? Co je důležitější než-li rozhodnutí zákonodárců? Kdo je obratnější než-li italský voják-nováček? Kéž by konečně mlčeli a nenapadali by ty, kteří radili Caesarům!

Nepřeme se o tom, že jsi se poučil, že ochotné italské sbory a pomocné oddíly sousedních králů více než častěji pomohly vojevůdcům a obracely se na Caesary, aby porazily Augusty a jejich potomstvo, protože to byly (právě) Augusti, kteří svou moc ustavičně zvětšovali. A přece Itálie neznalá nástupnictví, dlouho hladovějící po klidu, si sama sobě více uškodila než-li Augustům, nerozvážně se na Augusty vrhla jako hladovějící nemluvně na kojnou.

Či se snad domníváš, že v tak obtížných situacích a za takového nedostatku ctností neklesla i božská duševní síla císařů? A ačkoliv ty většinou přijímáš od Augustů na tenké nitce visící blaho Římské říše velmi pevně obnovené, přece jsou zde překážky, které brání tomu, aby nás podpořily ctnosti.

A tak mezi ochablými silami, velmi slabými vazbami počestnosti a pevnými vazbami špatností, by zakolísal i vhléd naší mysli, kdyby láska, neznalá nebez-

pečí, pohrdající strachem a velmi mocná ctnostmi, mnohé překážky, které jsme předvídali, neponechala za zády. Ta se na čelném místě usadila jakoby ve voze našeho srdce triumfující připomínkami starých a nových vítězství, slavnými trofejemi, korunami, vladařskými žezly a chválami. Ta konečně naši naději zakotvila mezi pevnými hvězdami nebe, jehož dílu, které je božské, nechceme věřit pouhou libovůlí či je zpučně předcházet svým rozumem.

Četl jsi, že Augustus kdysi ve šťastnějších dobách déle rokoval o schválení vladařského žezla, po němž toužil, ale přece jen později odpověděl: Nevíte, jakou obludou je vláda. A přece ani nám, kteří jsem s vládou souhlasili, nebyla neznámá moc, nebyla nám cizí obtíž vlády, a i my jsme se radili o záležitostech majestátu. Vskutku přesto jsme ustoupili nejvyššímu zřízení, pohrdli jsme maličerností, zbožně jsme se ohlédli na Matku a přemítali jsme o italských i světových pohromách. Avšak důstojnější je věc zavržená (zamítnutá) radami, tak jako zhoubná nemoc zahnaná léky. Přechasto přemíra rad zkracuje činy a klesne (padne) v činnosti to, co se v nečinnosti protahuje.

Tak tedy, příteli, je třeba, aby se minulé činy vyvážily činy přítomnými, aby se opět obnovila celistvost jejich důstojnosti a aby se odvrátila nespravedlnost jejich hanebnosti, což je velmi těžké učinit tak, abychom se při tom vyvarovali pozdvižení. Neboť všechno je třeba vyzkoušet dříve než meč, tak jak to chtějí lékaři a jak se o to poučili i Caesarové. A proto nikoliv s nesouhlasnou myslí přidáváme k radám božským i rady lidské a očekáváme pomoc důstojnou Caesara, abychom s Caesarem neupadli v nic nedůstojného.

Proto jsme tedy rádi nakloněni tvým milým promluvám a tebe, jenž jsi ve svazku s helikónskou Múzou, řadíme mezi chvályhodné muže, říši oddané.

Petrarca Karlu IV. (Avignon 1352)

Kdysi jsem ti, vládce slavný, psal velmi důvěrně, neboť se zdálo, že se to hodí k tvé pověsti a veřejnému prospěchu, se sebevědomím pocházejícím ne tak ze svého nadání jako spíše z tvého chování. Konečně jsem sám v sobě rozvažoval o mnohých těžkostech a o různých protivenstvích škodících obecným přáním a osudu říše, který, jak říkají, vládne ve všech říších, nepochybuje o tom, že naopak skrze tvůj úradek se děje vše, co se děje lidským úradkem, a

tak jsem nabídl tvému zraku a tomuto peru více než roční příměří, byť jsem nikoliv bez zármutku zpozoroval, že doba již uplynula a klid mnohých národů se mezitím prodlužováním a odkládáním vzdálil. Ale, jak jsem řekl, kvůli nedávné překážce těžkostí a nemožnosti (jednat) jsme omluvil tuto zdlouhavost.

Nyní přece, když božská prozřetelnost urychluje tvé cesty a milosrdně zařizuje blaho věrného lidu, tak tvá Itálie se nalézá v takovém stavu a takové v ní plane očekávání, že samotný odklad, který brání slavným začátkům, bych připsal spíše této božské prozřetelnosti než-li osudu, v němž by o krátký odklad nejvytouženějšího vládce vzbudil ohromné veřejné vzplanutí (pozdvížení). Chtěl bych, aby ses již přesvědčil, že duše dobrých lidí nemohou již více vzplanout. Je třeba se obávat toho, aby se na místo vzplanutí pomalu nevmísila i vlažnost, jak se většinou děje, pokud bys ušlechtilým plamenům, které rozněcuje tvé jméno, neposkytl potravu svou přítomností. A protože se domnívám, že nikdo tě nezná lépe než ty sám, bylo by dobré dovést tuto záležitost až k cíli, aby nemohla ani tvoje vznešenost a neporušená sláva protahovat příchod Caesara a také, aby ani moje oddanost nemusela v neporušené důvěře déle mlčet. Hle, opět mluvím ke svému pánu a, pokud tě to nemrzí, k pánu celého světa, promlouvám jednoduše, ale s nejčistší důvěrou. A neříkám nic nového, ale vím to, co je ti již velmi dobře známo a co ti již také radili či radit budou všichni přátelé Římské říše. Nečiním to proto, abych poučoval, ale aby i nadále trvala moje důvěra v jeho (Tvůj) úřad (činnost). A proto netoužím Ti tuto záležitost barvitě přikrášlit, neboť vím, že lež se těší z věcí přikrášlených a smyšlených, kdežto pravda z jednoduchosti a otevřenosti.

Tedy jednoduše a otevřeně kvůli cti Říše, blahu Itálie, útěše města Říma, tvé velmi opuštěné nevěstě, kvůli radosti přátel, útěše poddaných, klidu trápených křesťanů, kvůli urychlení záležitostí ve Svaté Zemi, kvůli dosažení skvělé, nesmrtelné a oslavné pověsti již na zemi, a věčné blaženosti, kterou si zasloužíš za útrapy tohoto velmi prchavého života, žádám Tě, prosím a zapřísahám a celým svým duchem se nyní skláním u Tvých kolenou, aby ses bez váhání chopil z nebes Tobě seslané příležitosti vykonat velké a skvělé činy, poté, co budou odvráceny všechny starosti, jež Tvé kroky vzdalují od tak zbožné cesty. Vzdej se odkladu, který by uškodil slavným činům a navštiv Ausonii, která Tě tolik postrádá. Toužebně se vše přibližuje, nechtěj jako jediný,

aby ses vzdálil štěstí. Protože jestli to učiníš, rozdmýcháš obrovskou nenávist u potomstva a nebudeš mít ani o nic menší hanbu. Stěží by sis mohl přát a sotva slovem vyjádřit, jak snadná je pro Tebe nyní cesta osudu. Myslíš si snad, že taková přízeň osudu trvá věčně? Jak je osud silný, tak je i vrtkavý: neřídí se lidskou přirozeností, ale svou vlastní libovůlí. Žádný stav, ani vzhled věcí netrvá beze změny. Ani Ty nebudeš stále tímž, nebudeš mít stále tuto příležitost. Rozumíš, nejbezpečnější vládce, ne jenom tomu, co říkám, ale i tomu, o čem uvažuji. Vidíš současný stav Toskánska: kde byla většina povstání za Tvého dědy a předtím i za jiných vládců, tam se v tuto chvíli nabízí přemnoho poslušnosti. Využij nejšťastnější proměnu těchto věcí, abys nepromarnil svou osudovou příležitost. Měj před očima krátkost a běh lidského života, nestálost věcí a sílu osudu, jehož přirozenost je taková, že odvážným a bojovným je nakloněn, ale od ustrašených a líných se odvrací, a jak se to sluší moudrým, *vzadu mívá pleš, vpředu pak vlasy*.

Většinu jsem Ti už kdysi napsal, a více bych Ti napsal i nyní, kdybych nevěděl, že Tvé moudrosti stačí i méně, právě tak jako mou oddanost k Tobě uspokojuje i tato krátká řeč.

Buď zdrav velkodušný císaři a pospíchej.